

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ป่าชุมชนในยุคของเยาวชนปัจจุบัน : กรณีเปรียบเทียบสองชุมชนต่างวัฒนธรรม ผู้ศึกษาได้เลือกชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชุมชน 2 ชุมชนที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ คือ ชุมชนของคนเมือง (ไทยชนวน) คือชุมชนบ้านปี่ กับ ชุมชนบ้านสันเวียงทอง ที่เป็นชุมชนของชาวไทลื้อ โดยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ดังนี้คือ

- ประวัติความเป็นมา และลักษณะทางภูมิศาสตร์
- โครงสร้างทางสังคม
- โครงสร้างทางเศรษฐกิจ
- พัฒนาการของป่าชุมชน

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแผนภูมิ

- 3.1.1.1 แผนภูมิการถ่ายทอดของบรรพบุรุษบ้านปี่เกี่ยวกับประโยชน์จากป่า
- 3.1.1.2 แผนภูมิความคิดของเยาวชนบ้านปี่ในเรื่องประโยชน์ของป่า
- 3.1.1.3 แผนภูมิการถ่ายทอดของบรรพบุรุษบ้านสันเวียงทองเกี่ยวกับประโยชน์จากป่า
- 3.1.1.4 แผนภูมิความคิดของเยาวชนบ้านสันเวียงทองในเรื่องประโยชน์ของป่า

3.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

- 3.1.2.1 การรับการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษเกี่ยวกับความเชื่อพิธีกรรมและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
- 3.1.2.2 ทักษะคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเยาวชน
- 3.1.2.3 การจัดการป่าชุมชนของเยาวชน และการร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับป่าชุมชนของเยาวชน

3.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

- 3.1.3.1 การรับการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า
- 3.1.3.2 ความคิดของเยาวชนในเรื่องประโยชน์ของป่าชุมชน
- 3.1.3.3 ความเชื่อ และพิธีกรรม เกี่ยวกับป่าชุมชน
- 3.1.3.4 กิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชน

- 3.1.3.5 การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชน
- 3.1.3.6 ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชน
- 3.1.3.7 ทักษะคติเกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชุมชน

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบเยาวชนในสองหมู่บ้านที่มีป่าชุมชนอยู่ใกล้กับหมู่บ้าน เนื่องจากผู้ศึกษาต้องการทราบว่าทั้งสองชุมชนซึ่งมีความแตกต่างกันในเชื้อชาติ การถ่ายทอด ความเชื่อและพิธีกรรม รวมทั้งวิถีชีวิต จะมีการจัดการป่าชุมชน การถ่ายทอดแนวความคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน และการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ที่แตกต่างกันหรือไม่ และมีผลต่อความคิด และทัศนคติของเยาวชนมากน้อยต่างกันอย่างไร โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาชุมชนบ้านปี่ที่เป็นชุมชนของคนเมืองหรือคนไทยวน และชุมชนบ้านสันเวียงทองที่เป็นชุมชนของคนไทลื้อ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 12 – 18 ปี ซึ่งศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกขั้นตอนผู้ศึกษาดำเนินการด้วยตนเองตลอดการศึกษา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- 3.3.1 การศึกษาเชิงคุณภาพในงานวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ
  - 3.3.1.1 การศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และลักษณะทั่วไปของป่าชุมชน โดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์กับผู้นำในหมู่บ้าน รวมทั้งผู้รู้ และบุคคลที่เคารพนับถือในหมู่บ้าน พร้อมทั้งสังเกตวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และลักษณะทั่วไปของป่าชุมชน ตามความเป็นจริง
  - 3.3.1.2 การศึกษาการถ่ายทอดของบรรพบุรุษเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชน การจัดการ และกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนของเยาวชน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (ดูในภาคผนวก) และการเข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย
- 3.3.2 การศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับป่าโดยใช้แบบวัดทัศนคติที่สร้างขึ้น (ดูในภาคผนวก) เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 3.4.1 ศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้แก่ ข้อมูลจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ
- 3.4.2 เก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน
- 3.4.3 สัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด ดำเนินการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้วิธีการทางมานุษยวิทยาการรับรู้ (Cognitive Anthropology) ที่เน้นศึกษาถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน โดยศึกษาวิธีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับป่า และป่าชุมชนสู่เยาวชน โดยพิจารณาว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ และแตกต่างกันอย่างไร ตลอดจนศึกษาว่าเยาวชนแต่ละชุมชนมีแนวความคิดในการเข้าร่วมกิจกรรมป่าชุมชนของตนเองหรือไม่และอย่างไร

กลุ่มของเยาวชนที่ทำการศึกษามี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเยาวชนบ้านปี่ และกลุ่มเยาวชนบ้านสันเวียงทอง ซึ่งเยาวชนทั้งสองกลุ่มได้ผ่านการเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างกันมาผ่านทางด้านกระบวนการดำรงชีพ และพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน วิธีการศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยผู้ถูกสัมภาษณ์ (Informants) จะถูกเสนอด้วยสิ่งเร้า (Stimuli) เดียวกัน นั่นคือชุดคำถามชุดเดียวกัน ชุดของคำถามคือ

- การรับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษผ่านกิจกรรมการดำรงชีพเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชน
- การเข้าร่วม และกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนของเยาวชน

ในการวิจัยครั้งนี้ ขอบเขตทางวัฒนธรรม (Cultural Domain) หมายถึง ทัศนคติเกี่ยวกับป่าชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการ การดูแล และการอนุรักษ์ป่าชุมชน

วิธีการใช้ในการจัดระบบข้อมูลเพื่อเตรียมวิเคราะห์มีขั้นตอนดังนี้

- 3.5.1.1 การเสนอความเห็นอิสระ (Free Listing) เป็นวิธีการที่ผู้สัมภาษณ์จะนำชุดคำถาม (ดูในภาคผนวก) ไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเยาวชนทั้งสองกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเป้าหมายสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระโดยไม่มีการถามนำ และไม่มีคำถามที่กำหนดคำตอบล่วงหน้า ดังนั้นผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกได้อย่างอิสระ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ คือ Anthropac Program (Scrimshaw and Hurtado, 1987)

3.5.1.2 การจัดกลุ่มคำตอบ (Pile Sort) นำคำตอบที่ได้จากการทำ Free Listing เฉพาะคำตอบที่มีความถี่สูงหรือคำตอบที่มีการตอบกันมากมาทำเป็นไฟ 2 สำหรับ สำหรับกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม โดยไฟแต่ละใบจะเขียนคำตอบไว้หนึ่งคำตอบ จากนั้นนำไฟดังกล่าวไปให้ทั้ง 2 กลุ่มจัดว่าคำตอบไหนควรจะอยู่ในกลุ่มใด โดยที่แต่ละคนจะจัดไฟเป็นที่กลุ่มก็ได้และในแต่ละกลุ่มจะมีก็ไปก็ได้ แล้วจึงนำมาประมวลผลด้วย Anthropic Program เทคนิคที่นำเสนอในขั้นตอนนี้คือ การวิเคราะห์การแยกประเภท (Cluster Analysis) โดยแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยตัวแปรที่มีสหสัมพันธ์สูงกับตัวแปรอื่น ๆ ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน และจะมีค่าสหสัมพันธ์ต่ำกับตัวแปรอื่น ๆ ที่อยู่ต่างกลุ่ม ในการศึกษารุ่นนี้จะใช้วิธีการจัดกลุ่มของ Johnson's hierarchical clustering จากการประมวลผลซึ่งจะออกมาในรูปของอนุกรมวิธาน (Taxonomy)

3.5.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science หรือ SPSS) มาประมวลข้อมูลจากแบบสอบถามชุดที่ 1 ในการทดสอบความรู้ และทัศนคติของเยาวชนเกี่ยวกับประโยชน์ของป่า โดยนำไปทดสอบหาค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล หรือค่าอัลฟาเท่ากับ 0.8 จากนั้นนำไปหาค่า มัชฐานของคะแนน โดยกำหนดให้คะแนนตั้งแต่ค่ามัชฐานขึ้นไปเป็นทัศนคติเชิงบวก และคะแนนที่ต่ำกว่าค่ามัชฐานเป็นทัศนคติเชิงลบ